

SPREČAVANJE NASILJA U PORODICI I ZAŠTITA ŽRTAVA TOKOM PANDEMIJE COVID-19 U SRBIJI: POSTUPANJE NADLEŽNIH INSTITUCIJA I PREPORUKE ZA UNAPREĐENJE

Istraživanje: Postupanje nadležnih institucija i službi za suzbijanje nasilja u porodici u Republici Srbiji tokom Covid-19 epidemije, posebno u periodu vanrednog stanja

Sažetak 2

Mart 2021.

#SOSprotivNasilja

Ovaj projekat finansira
Evropska unija

Fenomen

UN
WOMEN

Projekat #SOSprotivNasilja – Medijska kampanja za smanjenje nasilja nad ženama tokom i nakon Covid-19 epidemije u Srbiji

Istraživanje u okviru projekta radi “Viktimološko društvo Srbije”

Sažetak br. 2

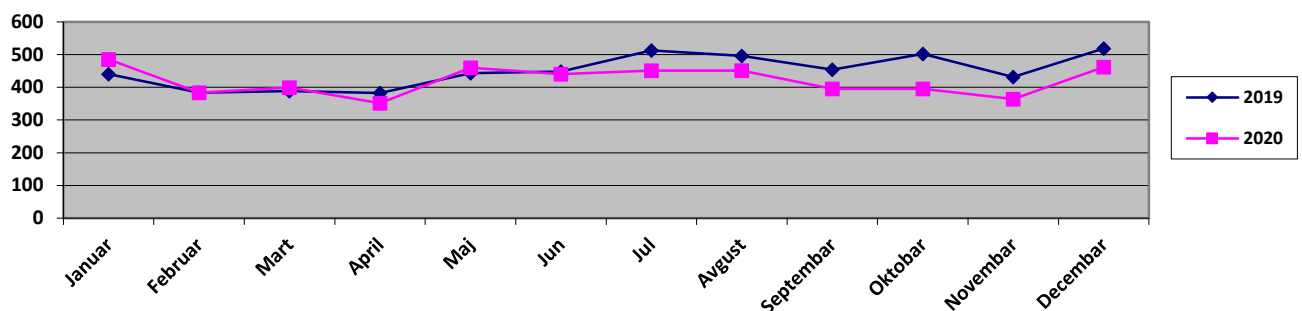
SPREČAVANJE NASILJA U PORODICI I ZAŠTITA ŽRTAVA TOKOM PANDEMIJE COVID-19 U SRBIJI: POSTUPANJE NADLEŽNIH INSTITUCIJA I PREPORUKE ZA UNAPREĐENJE

U Deklaraciji Komiteta članica Konvencije Saveta Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici o primeni Konvencije tokom pandemije Covid-19 ističe se da je neophodno da se tokom pandemije, posebno tokom vanrednog stanja, radi na proceni ozbiljnosti situacije u kojoj se žene žrtve nasilja, posebno nasilja u porodici nalaze i rizika od ponovljenog nasilja. Države članice su obavezane da žrtvama pruže adekvatnu i hitnu zaštitu od nasilja. To, između ostalog, podrazumeva primenu hitnih i drugih mera koje imaju za cilj onemogućavanje nastavljanja i ponavljanja nasilja, kao i stalnu saradnju i koordinaciju službi nadležnih za suzbijanje nasilja u porodici.

Registrovana krivična dela nasilja u porodici, događaji nasilja u porodici i procena rizika

Policija je u toku 2020. godine registrovala manji broj krivičnih dela nasilja u porodici iz člana 194 Krivičnog zakonika RS za 7% (5073) u odnosu na 2019. godinu (5403).

Grafikon 1: Broj krivičnih dela nasilje u porodici koje je registrovala policija u 2019. i 2020.

Tokom vanrednog stanja 2020. policija je registrovala za 3% manje krivičnih dela nasilja u porodici nego u istom periodu 2019. godine. Ovaj podatak se može objasniti činjenicom da, zbog ograničenja kretanja tokom vanrednog stanja, mnoge žrtve, a to su u najvećem broju slučajeva žene, nisu mogle da u situaciji nasilja izađu iz kuće, pozovu pomoć, prijave nasilje i potraže zaštitu, dok, sa druge strane, u Srbiji nisu uvedeni alternativni načini podnošenja prijave i tužbi za zaštitu od nasilja u porodici ili drugih vidova nasilja prema ženama.

Trend kretanja broja krivičnih dela nasilja u porodici koje je registrovala policija je u obe posmatrane godine sličan. Međutim, primećuje se da se u 2020. beleže manje oscilacije nego u 2019., posebno u periodu od jula do kraja godine. U martu 2020. je bilo za 2% više registrovanih dela nasilja u porodici nego u martu 2019. godine, da bi u aprilu 2020. bio zabeležen pad broja krivičnih dela nasilja u porodici za 8% u odnosu na april 2019.

Nakon ukidanja vanrednog stanja beleži se porast evidentiranih krivičnih dela nasilja u porodici, pa je u maju broj evidentiranih slučajeva za 4% bio veći nego u istom mesecu 2019. godine. Takođe, u maju 2020. se beleži rast broja registrovanih krivičnih dela nasilja u porodici u odnosu na mart (za 10%) i april (za 23%), što može da ukazuje na porast nasilja, ali i na činjenicu da je sa ukidanjem ograničenja uvedenih tokom vanrednog stanja olakšano prijavljivanje nasilja.

Međutim, nakon maja, broj evidentiranih slučajeva je bio u padu i ispod nivoa u istim mesecima 2019. godine sve do decembra, kada je prvi put zabeležen porast ali i dalje ispod broja evidentiranih slučajeva u istom mesecu 2019. godine. Najveći pad broja evidentiranih slučajeva u odnosu na isti mesec 2019. godine bio je u oktobru (21%). Iako je vanredno stanje ukinuto i na snazi nisu bile restriktivne mere, pandemija Covid-19, posebno u mesecima kada se beležio najveći broj zaraženih, je

#SOSprotivNasilja
MOĆ PROMENE!

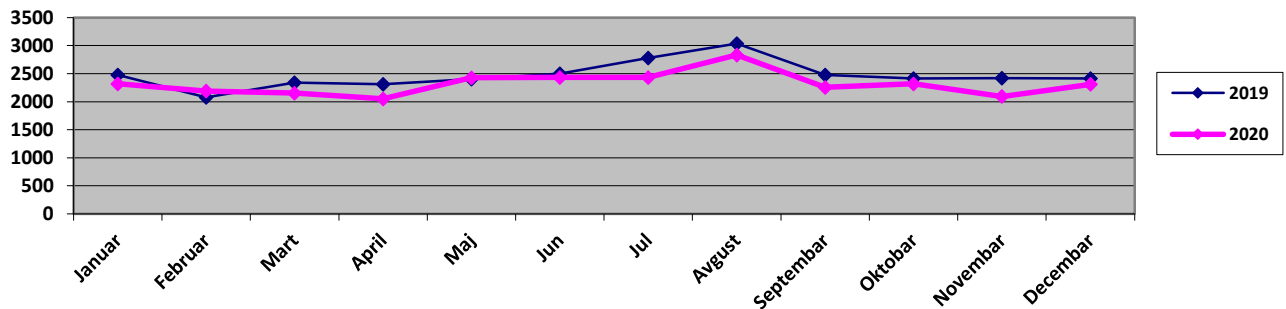

Ovaj projekat finansira
Evropska unija

očigledno doprinela strahu od zaražavanja, što, u odsustvu alternativnih načina prijavljivanja nasilja, može da bude razlog manjeg obraćanja za pomoć i prijavljivanja slučajeva nasilja u porodici.

Isti trend potvrđuju podaci o broju događaja nasilja u porodici koje je evidentirala policija i broju događaja u kojima je procenjeno postojanje rizika od nasilja, odnosno njegovog ponavljanja. **Policija je, postupajući po Zakonu o sprečavanju nasilja u porodici, tokom 2020. godine registrovala za 6% manje događaja nasilja u porodici (29645) u odnosu na 2019. (27859).**

Grafikon 2: Broj događaja nasilja u porodici prijavljenih policiji

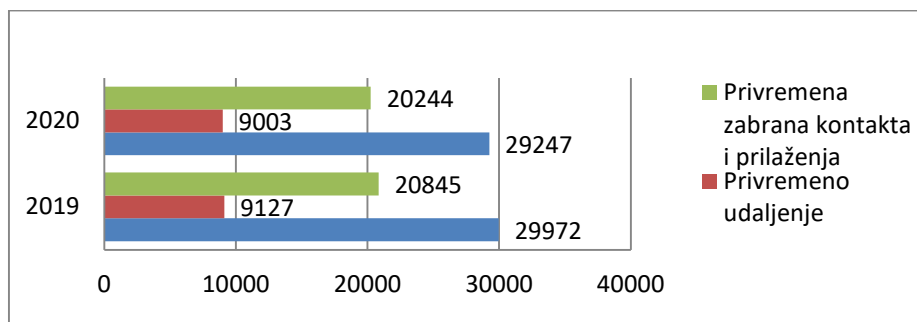
U 2019. događaji u kojima je procenjeno da postoji rizik su činili 68% svih prijavljenih događaja nasilja u porodici, a u istom periodu 2020. godine - 70%. Međutim, na osnovu ovih podataka se ne može zaključiti da li je i šta policija preduzela u preostalih 30% događaja u kojima nije procenjeno da postoji rizik od vršenja ili ponavljanja nasilja. Stoga je neophodno dodatno istražiti da li je procena potreba žrtve i postojanja rizika, a potom i postupanje policije u skladu sa ovim procenama odgovarajuće.¹

Hitne mere zaštite

Zakon o sprečavanju nasilja u porodici predviđa **hitne mere zaštite od nasilja u porodici**: privremeno udaljenje učinioca iz stana i privremenu zabranu učiniocu da kontaktira žrtvu nasilja i prilazi joj.

Policija je naredila približno isti broj hitnih mera tokom 2019. i 2020. godine, što pokazuje da policija uglavnom nije menjala kriterijume za postupanje.

Grafikon 3: Broj i vrsta naređenih hitnih mera

Tokom obe posmatrane godine, **od ukupnog broja izrečenih hitnih mera oko 70% su činile hitne mere privremene zabrane kontakta i prilaženja, a oko 30% hitne mere privremenog udaljenja.** Gotovo isti broj hitnih mera policija je naredila u periodu vanrednog stanja i u istom periodu 2019.

Za najveći broj hitnih mera koje je policija naredila tokom 2019. i 2020. tužiocima su predložili produženje, što su sudovi i potvrdili: u obe godine su u po 65% slučajeva hitne mere koje je naredila policija bile produžene. To govori u prilog zaključku da postoji visok stepen saglasnosti tri ključna aktera u postupanju u slučajevima nasilja u porodici i obezbeđivanju zaštite žrtvama.

¹ Videti i: Ignjatović, T. (2020) *Primena Zakona o sprečavanju nasilja u porodici u Srbiji za period januar – decembar 2019. godine - Osmi izveštaj o nezavisnom praćenju primene Zakona*. Beograd: Autonomni ženski centar, dostupno na https://www.womenngo.org.rs/images/resurs-centar/AZC_Osmi_nezavisni_izvestaj_2019.pdf.

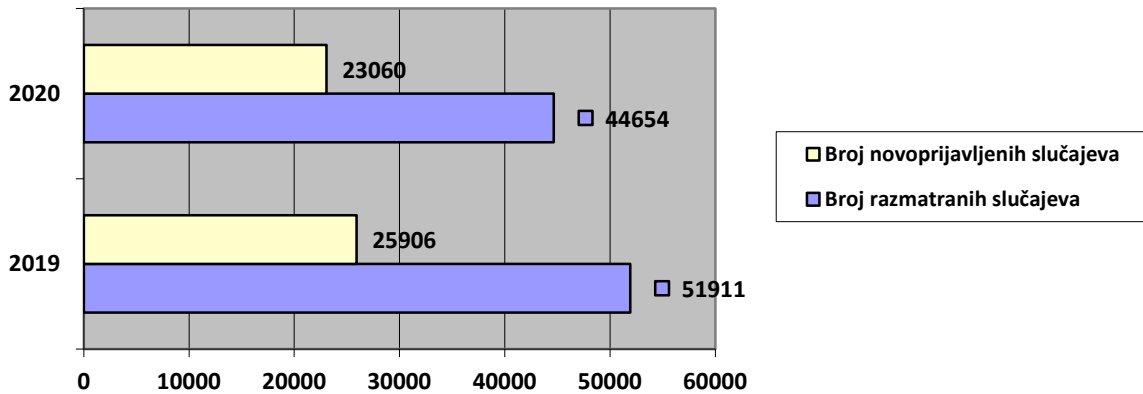

Ovaj projekat finansira
Evropska unija

Postupanje osnovnih javnih tužilaštava

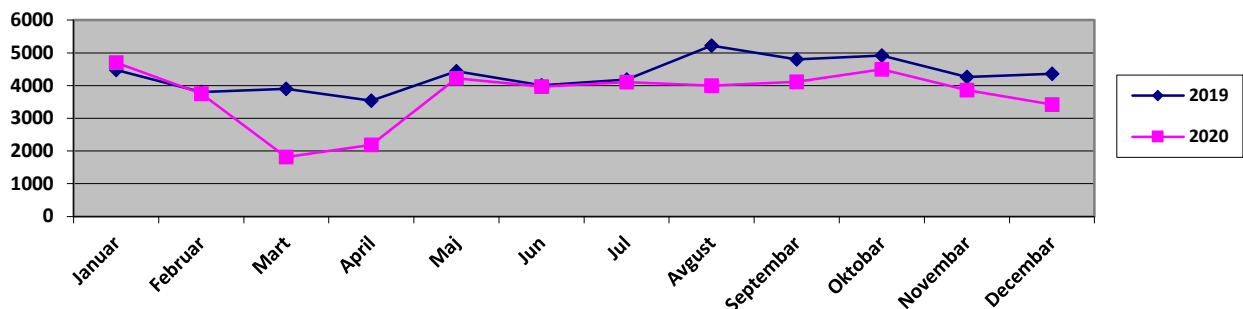
Osnovna javna tužilaštva (OJT) su u 2020. razmatrala za 14% manje slučajeve nasilja u porodici nego u istom periodu 2019. godine, što je svakako posledica smanjenja broja slučajeva prijavljenih tužilaštvima i manjeg broja održanih sastanaka grupa za koordinaciju i saradnju, posebno tokom perioda vanrednog stanja.

Grafikon 4: Razmatranje slučajeva nasilja u porodici od strane OJT

Ukupno gledano, **broj novih slučajeva nasilja u porodici prijavljenih tužilaštvima je bio za 11% manji u 2020. u odnosu na 2019.**

Grafikon 5: Broj razmatranih slučajeva od strane OJT po mesecima tokom 2019. i 2020.

U periodu **vanrednog stanja broj razmatranih slučajeva nasilja u porodici od strane osnovnih javnih tužilaštava (OJT) je bio za 47% manji nego u istom periodu 2019.** Sedam OJT nije imalo nijedan novoprijavljeni slučaj nasilja u porodici tokom perioda vanrednog stanja; 49 OJT je u proseku imalo do 50 novoprijavljenih slučajeva, pet OJT između 50 i 100 i samo dva OJT (I i II OJT u Beogradu) su imala preko 100 novih slučajeva.

Grafikon 6: Broj predloga od strane OJT za produženje hitnih mera i broj usvojenih predloga

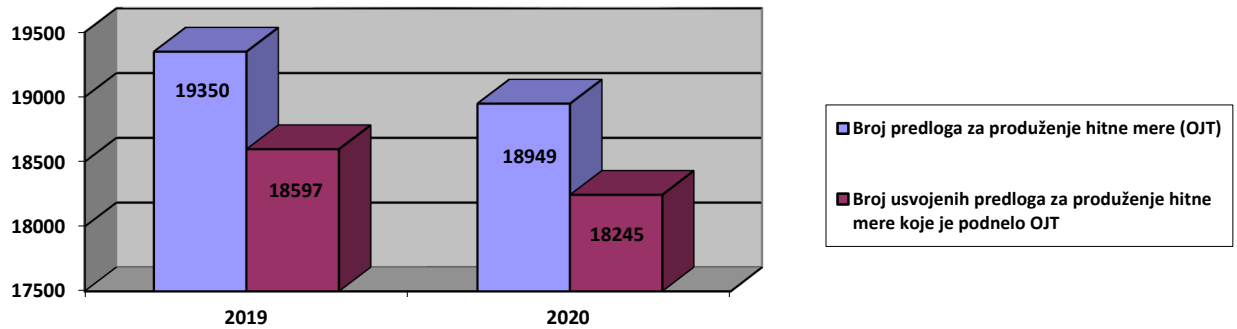

#SOSprotivNasilja
MOĆ PROMENE!

Projekat #SOSprotivNasilja realizuje Udruženje Fenomena u vidu medijske kampanje za smanjenje nasilja prema ženama tokom i nakon Covid-19 epidemije u Srbiji, uz podršku UN Women – agencije Ujedinjenih nacija za rodnu ravnopravnost i osnaživanje žena. Materijal je proizveden sredstvima Evropske unije. Sadržaj projekta i ovog materijala isključivo pripada Udruženju Fenomena i ne predstavlja nužno stavove Evropske unije, UN Women niti zemalja članica UN-a.

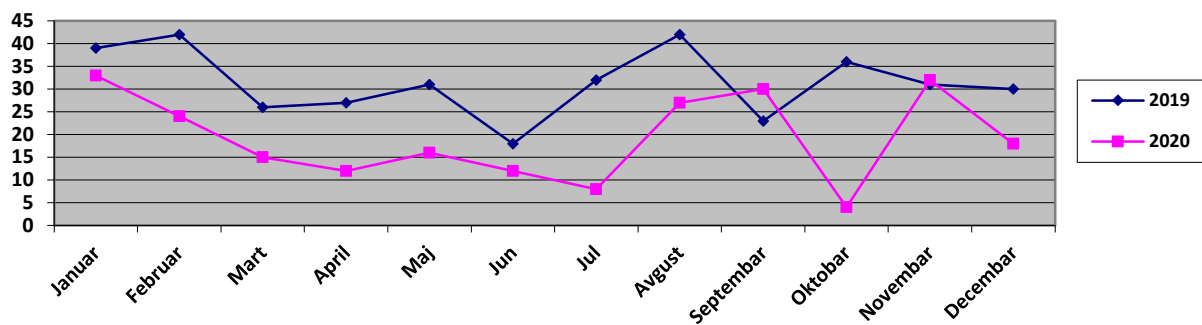

Ovaj projekat finansira
Evropska unija

Tokom obe posmatrane godine **oko 96% predloga osnovnih javnih tužilaštava za produženje hitnih mera bilo je usvojeno od strane sudova.**

Grafikon 7: Broj podnetih tužbi za određivanje mera zaštite od nasilja u porodici

U 2020. godini, javna tužilaštva su po službenoj dužnosti podnela 231 tužbu za određivanje mera zaštite od nasilja u porodici, što je za 39% manje nego 2019. kada je podneto 377 tužbi. Pri tome, u 2019. je oko 53% podnetih tužbi usvojeno od strane suda i određene su mere zaštite od nasilja u porodici koje predviđa Porodični zakon, dok je to bio slučaj sa svega 30% tužbenih zahteva koje su tužilaštva podnela tokom 2020. godine.

Takođe se primećuje da su u 2019. u oko 2% događaja nasilja u porodici za koje je tužilaštvo tražilo produženje hitnih mera koje je naredila policija **podnete tužbe za određivanje mera zaštite od nasilja u porodici**, dok je to učinjeno **u samo 1.2% slučajeva u 2020. godini.** To otvara prostor za dalje istraživanje, odnosno praćenje rada OJT vezano za procenu rizika i potreba žrtava za obezbeđivanjem dugoročnije zaštite.

Multisektorska saradnja: rad grupa za koordinaciju i saradnju

Tokom 2020. godine održano je za 10% manje sastanaka grupa za koordinaciju i saradnju u odnosu na 2019., izrađeno je za 12% manje individualnih planova podrške i zaštite žrtava, dok je sastancima grupa za koordinaciju prisustvovalo 115 žrtava što je za 41% manje u odnosu na 2019.

Grafikon 8: Sastanci grupa za koordinaciju i saradnju, individualni planovi i broj žrtava na sastancima grupa

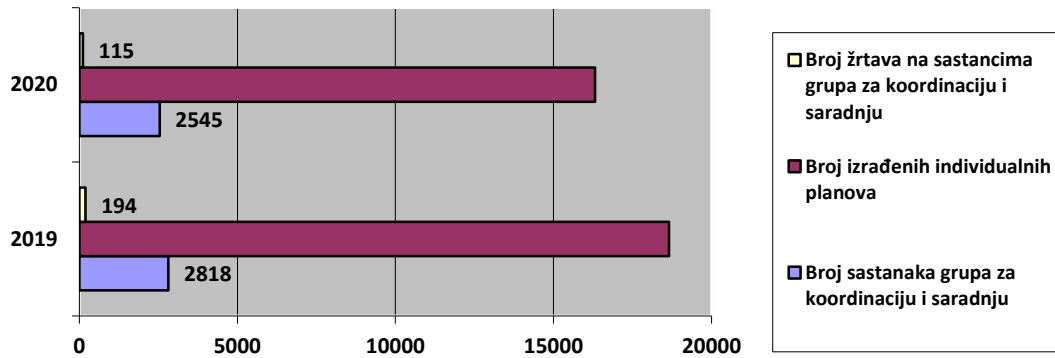

#SOSprotivNasilja
MOĆ PROMENE!

Projekat #SOSprotivNasilja realizuje Udruženje Fenomena u vidu medijske kampanje za smanjenje nasilja prema ženama tokom i nakon Covid-19 epidemije u Srbiji, uz podršku UN Women – agencije Ujedinjenih nacija za rodnu ravnopravnost i osnaživanje žena. Materijal je proizveden sredstvima Evropske unije. Sadržaj projekta i ovog materijala isključivo pripada Udruženju Fenomena i ne predstavlja nužno stavove Evropske unije, UN Women niti zemalja članica UN-a.

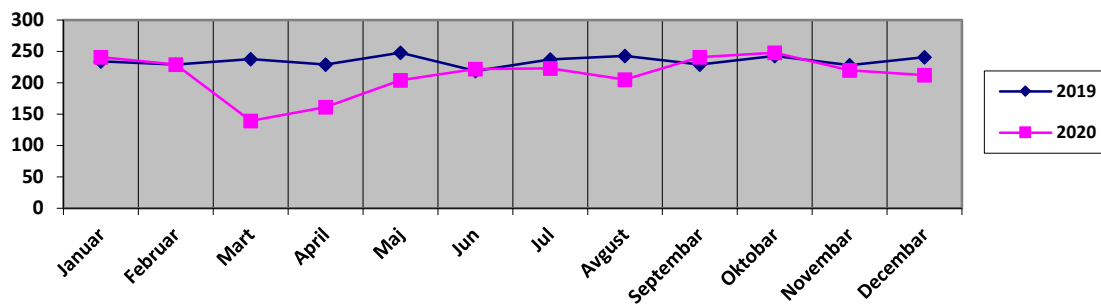

Ovaj projekat finansira
Evropska unija

Tokom perioda vanrednog stanja grupe za koordinaciju i saradnju su imale za 46% manje sastanaka nego u istom periodu 2019. Posledično, tokom vanrednog stanja zabeležen je i pad broja izrađenih individualnih planova i to za 53% u odnosu na isti period 2019.

Grafikon 9: Broj sastanaka grupa za koordinaciju i saradnju po mesecima tokom 2019 i 2020.

U martu 2020. je samo pet žrtava prisustvovalo sastancima grupa za koordinaciju i saradnju, a u aprilu 2020. nijedna žrtava, što može da se objasni time što su u to vreme na snazi bile mere ograničenja kretanja, te je žrtvama bio otežan pristup OJT. Međutim, ni nakon ukidanja vanrednog stanja situacija se nije promenila, te je **trend malog broja žrtava koje prisustvuju sastancima za koordinaciju i saradnju i učestvuju u izradi plana podrške i zaštite nastavljen.** Na to je svakako imala uticaja i pandemija, odnosno strah od zaražavanja i nedovoljno krošćenje online rada koji bi osigurao bezbedan rad grupa. Stoga je prisustvo žrtava na sastancima grupa za koordinaciju i saradnju i aktivno učešće u izradi individualnog plana izuzetak. Zato je neophodno raditi na podizanju svesti i jačanju kapaciteta članova grupa za koordinaciju i saradnju u pogledu procene potrebe aktivnog uključivanja žrtava u proces razvijanje plana njihove zaštite i podrške, što je važan preduslov za efikasan oporavak žrtava od posledica preživljene viktimizacije, njihovo osnaživanje i vraćanje kontrole nad svojim životom, ali i na razvijanju alternativnih načina rada grupa (online) u uslovima pandemije i drugih kriznih situacija, koji bi osigurali njihov nesmetan rad u uslovima koji bi bili bezbedni po zdravlje kako članova grupa, tako i žrtava.

Preporuke

- Osmisliti i uvesti alternativne načine i kanale za podnošenje prijavi i tužbi za zaštitu od nasilja u porodici (on-line ili putem SMS-a, WhatsApp-a ili Vibera), koji bi omogućili da žene blagovremeno i bez rizika po svoju bezbednost i zdravlje zatraže pomoć.
- Raditi na praćenju rada osnovnih javnih tužilaštava vezano za procenu rizika i potreba žrtava za obezbeđivanjem dugoročnije zaštite kroz podnošenje tužbi za izricanje mera zaštite od nasilja u porodici po Porodičnom zakonu.

#SOSprotivNasilja
MOĆ PROMENE!

Projekat #SOSprotivNasilja realizuje Udruženje Fenomena u vidu medijske kampanje za smanjenje nasilja prema ženama tokom i nakon Covid-19 epidemije u Srbiji, uz podršku UN Women – agencije Ujedinjenih nacija za rodnu ravnopravnost i osnaživanje žena. Materijal je proizveden sredstvima Evropske unije. Sadržaj projekta i ovog materijala isključivo pripada Udruženju Fenomena i ne predstavlja nužno stavove Evropske unije, UN Women niti zemalja članica UN-a.

Ovaj projekat finansira
Evropska unija

- Obezbediti nesmetan rad grupa za koordinaciju i saradnju tokom pandemije i drugih sličnih kriza u bezbednim uslovima (preko online aplikacija), što zahteva obezbeđivanje tehničke opremljenosti grupa i jačanje kapaciteta za rad u izmenjenim okolnostima.
- Raditi na podizanju svesti i jačanju kapaciteta članova grupa za koordinaciju i saradnju u pogledu procene potrebe aktivnog uključivanja žrtava u proces razvijanje plana njihove zaštite i podrške, tako da pozivanje žrtava na sastanke grupa i aktivno uključivanje u izradu individualnog plana postane pravilo.

#SOSprotivNasilja
MOĆ PROMENE!

Projekat #SOSprotivNasilja realizuje Udruženje Fenomena u vidu medijske kampanje za smanjenje nasilja prema ženama tokom i nakon Covid-19 epidemije u Srbiji, uz podršku UN Women – agencije Ujedinjenih nacija za rodnu ravnopravnost i osnaživanje žena. Materijal je proizveden sredstvima Evropske unije. Sadržaj projekta i ovog materijala isključivo pripada Udruženju Fenomena i ne predstavlja nužno stavove Evropske unije, UN Women niti zemalja članica UN-a.

#SOSprotivNasilja

Projekat #SOSprotivNasilja realizuje Udruženje Fenomena u vidu medijske kampanje za smanjenje nasilja prema ženama tokom i nakon Covid-19 epidemije u Srbiji, uz podršku UN Women – agencije Ujedinjenih nacija za rodnu ravnopravnost i osnaživanje žena. Materijal je proizveden sredstvima Evropske unije. Sadržaj projekta i ovog materijala isključivo pripada Udruženju Fenomena i ne predstavlja nužno stavove Evropske unije, UN Women niti zemalja članica UN-a.
